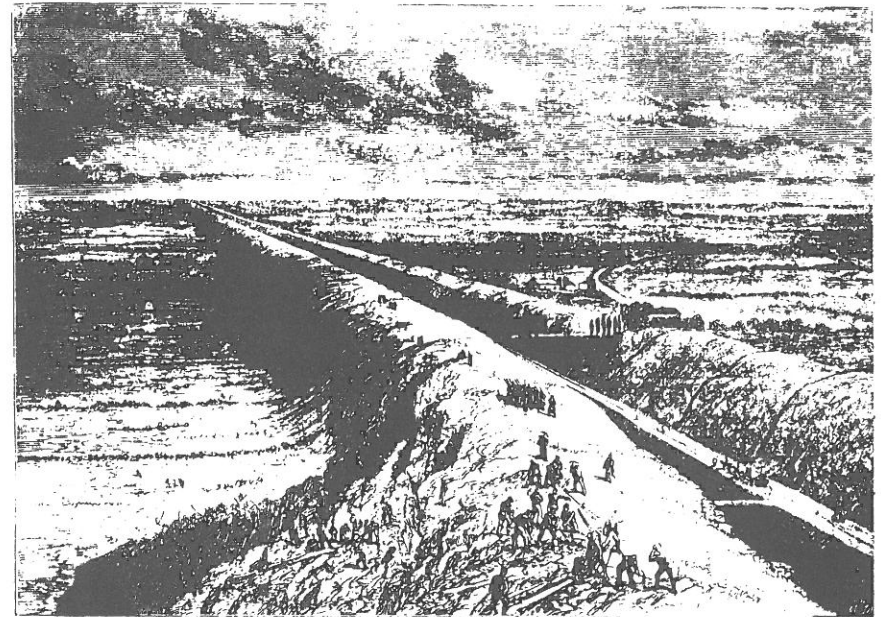

MIDDELALDER-ARKÆOLOGISK

NYHEDSBREV

NR. 33 OKTOBER 1997

Indholdsfortegnelse

Forord, specialer m.m. til salg	s. 3
Netværk for yngre middelalderarkæologer.....	s. 4
Nye Bøger.....	s. 4
Flitterstads! Marie F. Klemmensen & Jakob T. Christensen.....	s. 5
Forelæsninger, symposier m.m.....	s. 6
Udgravninger og udstillinger.....	s. 13
Internationale tidskrifter 1996-1997.....	s. 18
Jobformidlingen.....	s. 22

Forside: Mobilisering af danske tropper på Danevirkes vestlige del, 1864, -set fra Valdemarsmuren. Samtidigt træsnit fra III. London News, 23. jan. 1864.

Bagside: Kortskaftet spade af egetræ, længde 84cm. Fundet i Danevirkes Nordvold. Fra: *Jyllands Vold*, 1977, s.32.

Redaktion: Thomas Bertelsen (ansvh.). Heidi Maria Møller Nielsen
Dead-line for nr. 34: 1. februar 1998

Adresse (for abonnemeter og bestillinger m.m.)

Middelalder-arkæologisk Nyhedsbrev

Moesgård

DK-8270 Højbjerg

Tlf.: 89-421111 Fax: 86-272378

Giro 4 66 23 42,

Årsabonnement 70 kr

Trykkeri: Århus Universitet

ISSN 0905-351

Forord

Så er oktoberudgaven af Middelalder-arkæologisk Nyhedsbrev, årets sidste nummer, på gaden med nyt om sommerens **udgravninger**, aktuelle **udstillinger**, kommende **undervisning**, **møder og symposier**, relevante indholdsfortegnelser fra **nyudkomne tidskrifter** samt meget andet. Det skal endnu engang nævnes, at vi holder **udsalg på en række udgivne specialer m.m.**, som nedenfor ses markeret med *kursiv*. Udsalgsprisen er **50% af den angivne pris!** Slutteligt skal der gøres opmærksom på, at **næste Middelaldertræf bliver afholdt d. 3. april 1998.**

Redaktionen

P.S. Husk at forny abonnementet for 1998!

Ph.D afhandlinger og specialer

Gl. række (A5 format)

Steen Ivan Hansen: Senmiddelalderlige grundmurede herregårdsbygninger i kongeriget Danmark	125 kr.
Lars Holleufer: <i>Kalundborg i Middelalderen</i>	65 kr.
Jens Ingvordsen: <i>"De gode nonners konvent i Ring". Ring klostres bygningshistorie belyst primært ud fra de arkæologiske levn</i>	80 kr.
Connie T. Jantzen: <i>Helsingørs middelalderlige topografi</i>	85 kr.
Hanne Dahlerup Koch: <i>Læderfodtøjet fra 1300-tals voldstedet Boringholm</i>	90 kr.
Lene Rold: <i>1300-tallets striddragt i Danmark. Set på baggrund af den militære organisation</i>	70 kr.

Ny række (A4 format)

1) Jakob Kieffer-Olsen: Grav og gravskik i det middelalderlige Danmark	120 kr.
2) Tenna R. Kristensen: Middelalderlige Musikinstrumenter	UDSOLGT!
3) Jette Rasmussen Orduna: Middelalderlige klædeplomber - blyplomber fra klæde importeret til Danmark indtil 1600	125 kr.
4) Jette Linnaa Larsen: Keramik fra Torvet i Horsens. Typologi, proveniensbestemmelse og datering	155 kr.
5) Gunhild Øeby Nielsen: Læse- og skriveredskaber. Genstande relateret til læse- og skrivekunst i Danmarks middelalder	120 kr.

Småskrifter

Anno Domini 1995; 1996; 1997 pr. bd.	25 kr.
Frederiksborgs Amts kirker i Middelalderen	40 kr.
Marie F. Klemmensen: Middelalderlige bondehuse	25 kr.
Lars Krantz Larsen: <i>Hvælvttyper på Sjælland, Lolland-Falster og Møn</i>	25 kr.
NY! Dorthe Haahr Kristiansen: Brætspil og brikker i dansk vikingetid og middelalder	25 kr.
Symposieberetning: <i>Land og By i Middelalderen 4</i>	25 kr.
York, Lincoln og East Anglia. Studierejse 1986	40 kr.

De angivne priser er eksklusiv forsendelse

Netværk for yngre middelalderarkæologer

Netværket fortsætter succesen.

Vores foredragsrække (under Folkeuniversitet) – Glimt fra middelalderens dagligdag – er godt i gang, og undervisning af bl.a. skoleklasser er også ved at være lagt på skinner. Senest har en 4.-5. klasse på Kirkebakkeskolen i Vejle nydt godt af et arrangement om middelalderens dragter, musik og dans.

Til møderne diskuterer vi lønforhold – som f.eks. det bebudede nye lønssystem – formidling, logo, fagforening, databaser og ikke mindst vores fælles fag. Endvidere er vi ved at oprette en omfattende materialesamling – lysbilleder, bøger, dragter, mønstre, kopigenstande, overheads m.m. – som medlemmer af Netværket frit kan benytte.

Kommende diskussionsemne: Formidling, såvel skriftlig som mundtlig

Næste møde: fredag den 31. oktober 1997 kl. 10:00 hos Marianne Ritzau, Blegdammen 5, 8000 Århus C. Tlf. 86 19 62 19. Tilmelding er nødvendig.

Oplysninger om relevante møder, kurser, symposier o.lign. stiles fortsat til:

Netværk for yngre middelalderarkæologer

v/Ann Bodilsen, Søparken 34, 7500 Holstebro. Tlf. 97 40 45 89

NYE BØGER

Sidste år gennemførte Langelands Museum udgravningen, og o. 1. dec. i år udkommer bogen »Ærø Sankt Alberts - Kirke og fæstning«. Pris 98,- kr. I bogen fremlægges de mange spændende resultater af undersøgelsen af St. Alberts Kirke og den omgivende kirkegård, der overraskende viste sig at være placeret indenfor et fæstningsværk fra 700-årene. Kirken har ved hjælp af møntfund kunnet dateres til o. 1300, og har været i brug frem til reformationen. Bogen er rigt illustreret med farvefotos og tegninger.

Jørgen Skaarup

Flitterstads!

I sidste nummer af Nyhedsbrevet efterlyste vi oplysninger vedrørende nogle mystiske "sølvdimser" fundet i Ribe og Svendborg. Gåden har nu fundet sin løsning, og vi iler med at dele den med Nyhedsbrevets læsere.

Lizzie Nielsen, Horsens Museum, var så venlig at henlede vores opmærksomhed på bogen: "*Dress Accessories c. 1150 - c. 1450*. (Medieval Finds from Excavations in London: 3)" af Geoff Egan og Frances Pritchard (med bidrag af flere). Udgivet af Museum of London 1991. Her er de små sølvmærker såmænd behandlet over 3 sider (s. 235-238) under betegnelsen "spangles", hvilket kan oversættes med "flitterstads" eller "pailletter".

De er ikke af sølv, men af en tin/bly-legering og er fundet i stort tal i England. Forfatteren (Peter Stott) kender desuden eksemplarer fra Holland og Frankrig, hvor de går under navnet "aumonières" pga. deres lighed med almissepunge/-tasker med indsnøring foroven. Deres funktion er omdiskuteret: fra mini-eftertiligninger af de riges måde at bære deres punge til skue på, (måske med religiøse overtoner, da mærkerne kan ligne pilgrimstasker), til monetær funktion - altså som et pengemiddel. Forfatteren mener dog ikke, at der er grundlag for at konkludere andet end, at de har været "a widely available adornment of a particular shape", og de små "øjne" foroven indikerer, at de har været beregnet til at blive syet på tøj el. lign. Hvad angår dateringen, lader det til, at disse "pailletter" er i brug fra slutningen af 1100-tallet til slutningen af 1200-tallet, måske op til midten af det 14. århundrede. En dateringsramme, der passer udmærket for Ribe-eksemplarerne, hvis fundkontekst er dateret til højmiddelalder.

Med venlige hilsner

Jakob T. Christensen

og

Marie F. Klemensen

MIDDELALDERARKÆOLOGI
Læseplan for efterårssemesteret 1997

Rusmodtagelse
Rusintroduktion
 Rusundervisning i uge 36 (se særskilt undervisningsplan)

Den 1. september 1997 kl. 10.15 i tekøkkenet

v/lektor Jan Kock, lektor Hans Krongaard Kristensen, professor
 Else Roesdahl, lektor Jens Vellev m.fl.

Mandag
 Kl. 10.15-12.00
 Auditorium 3

Arkæologisk metode
 For 2. år- og
 suppleringsuddannelsesstuderende

Jan Kock og
 Jens Vellev

Kl. 12.15-14.00
 Pejsestuen

Øvelsesrække i genstandskundskab:
 Ben, tak og tand
 For kandidat- og overbygningsstuderende

Else Roesdahl

Kl. 13.15-16.00
 AU Trøjborg
 lokale 190

Humanistisk Videnskabsteori
 For 2. årstuderende

Jørgen Seit Jespersen
 undervisningsassistent

Kl. 14.15-16.00
 Auditorium 3

Øvelsesrække i bygningakundskab:
 Centralkirker
 For kandidat- og overbygningsstuderende

Jens Vellev

Tirsdag
 Kl. 12.15-14.00
 Foredragssalen

Forelesninger over kirkeligt
 inventar og kunsthåndværk
 For bachelor-, grunduddannelses-
 og suppleringsuddannelsesstuderende

Else Roesdahl og
 Jens Vellev

Kl. 14.15-16.00
 Auditorium 2

Beskrivelsesteknik, Målbogskundskab
 og opgaveinstruering
 For 1. årstuderende

Britta Andersen,
 Connie Jantzen, Jette
 Linæ og Jens Vellev

Onsdag
 Kl. 8.15-10.00
 Pejsestuen

Forelesninger over keramik
 For 2. årstuderende

Jan Kock

Kl. 10.15-12.00
 Pejsestuen

Højbevidenskab:
 Ikonografi, epigrafik m.v.
 Overbygnings- og
 handiuddannelsesstuderende

Britta Andersen

Aktuel orientering
 For alle

Kl. 13.15-14.00
 Auditorium 1

Jan Kock, Hans
 Krongaard Kristensen,
 Else Roesdahl,
 Jens Vellev m.fl.

Onsdagsseminar
 For alle

Kl. 14.15-16.00
 Auditorium 1

Seminarer med inden- og udenlandske
 gæsteforelæsere både fra middelalder-
 arkæologien og fra andre discipliner.
 Studerende og lærere fra andre lag er
 velkomne. Se opslag

Feltpraktik 2, bearbejdning af
 uddannelsesgravning
 For 2. årstuderende

Torsdag
 Kl. 10.15-12.00
 Auditorium 3

Jan Kock

Forelesninger over træarkitektur
 romanske sten- samt herretøstøse
 For bachelor-, grunduddannelses-
 og suppleringsuddannelsesstuderende

Kl. 14.15-16.00
 Auditorium 4

Jens Vellev

Ekskursion til Skåne

Uge 38

Se opslag

NN

Opmalingskursus
 For overbygnings- og
 2. årstuderende

Se opslag

Gæsteforsker Dr. Philip Dixon
 University of Nottingham

27. oktober til
 14. november

Se opslag

Træffes efter aftale
 Træffes efter aftale
 Træffes efter aftale

Jan Kock, lektor
 Hans Krongaard Kristensen, lektor
 Else Roesdahl, professor
 Jens Vellev, lektor

Vejledning

Undervisningen starter, hvis ikke andet oplyses,
 mandag den 8. september 1997

Hans Krongaard Kristensen
 studieleder

27.8.97

Middelalderarkæologi
 Efterårssemesteret 1997

Onsdagsseminarer

Kl. 14.15 i Auditorium, 1, på Moesgård

8. juli 1997

1. oktober Museumsinspektør Birgitte Kragh, Aabenraa Museum: Kirkegården som et spejl af sognet geografisk, socialt og kulturelt ca. 1780-1990
8. oktober Museumsinspektør Lene Rold, Nationalmuseet: Faglig dokumentation og multimediedatabaser
NB: Denne dag holdes Onsdagsseminaret i Pejsestuen på Moesgård.
22. oktober Dr. David R.M. Gaimster, British Museum: The Baltic ceramic market 1200-1600: Hanseatic trade or cultural exchange?
29. oktober Museumsinspektør Michael Andersen, Roskilde Museum: Seglstampers arkæologi - en arkæologisk tilgang til den nordiske sigillografi
5. november Lektor Bente Holmberg, Institut for Navneforskning, Københavns Universitet: Stednavne som arkæologisk/historisk kilde
12. november Dr. Philip Dixon, University of Nottingham: Castle planning - the way to approach a Lord
19. november Professor Ian Wood, University of Leeds: Transmission of Imperial Ideas (5th-10th centuries) - images, objects and buildings
26. november Professor Olaf Olsen: Middelalderlige havne og havnebyer
3. december Museumsinspektør Ole Crumlin-Pedersen, Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter: Skibsfundene fra Hedeby
10. december Peter Korsgaard, Kort- og Matrikelstyrelsen: Kort- tilblivelse, kildeværdi og brugsmulighed

Alle interesserede er velkomne
 Bus nr. 6 går direkte til Moesgård

Jan Kock

DRAGT & MAGT

TVÆRFAGLIGT SEMINAR

INSTITUT FOR ARKÆOLOGI OG ETNOLOGI

KØBENHAVNS UNIVERSITET VANDKUNSTEN 5 1467 KØBENHAVN K

Onsdag, den 5. November 1997

9.00 Velkomst ved Anne Hedeager Krag

9.10 Viben Bech (Nationalmuseet)
"Dragt og magt i den vestlige kultur".

9.40 Charlotte Paludan (Kunsthindustrimuseet)
"Gement og fyrsteligt".

Kaffepause 10.10 - 10.40

10.40 Anita Malmius (Stockholms Universitet)
"Textilfragmenten i båtgrav 5, Valsgärde, en tolkning av en mansdräkt".

11.10 Kay S. Nielsen (Tøjhusmuseet)
"Hvorfor uniformer?".

11.40 Sissel Plathe (Nationalmuseet)
"Modedragter på altertavler fra middelalderen: Symbol på magt og social position!".

Frokostpause 12.10-13.30

13.30 Lena Holmquist Olausson (Stockholms Universitet)
"Den första kände Sigtuna-biskopens begravning".

14.00 Iben Skibsted Klæse (Institut for Arkæologi og Etnologi)
"Hersker- og magtsymboler i karolingiske afbildninger".

14.30 Katia Johansen (De Danske Kongers Kronologiske Samling, Rosenborg)
"Kroningsdragterne".

Kaffepause 15.00-15.30

15.30 Margrethe Watt (København)
"Guldgubber".

16.00 Axel Bolvig (Institut for Historie)
"Dragt og magt i danske kalkmalerier".

Torsdag, den 6. November 1997

9.00 Tine Damsholt (Institut for Arkæologi og Etnologi)
"Tarvelighed og Borgerdyd". Den patriotiske dragt i 1790'ernes Danmark".

9.30 Kjeld von Folsach (Davids Samling)
"Den islamiske æresdragt"

Kaffepause 10.00-10.30

10.30 Pirrka-Liisa Lehtosalo-Hilander (Helsingfors)
"Svårbärande män från Eura - härskare eller krigare (enligt sin dräkt)?"

11.00 Anne Hedeager Krag (Institut for Arkæologi og Etnologi)
"Hersker- og dragtsymboler i yngre jernalder og vikingetid".

11.30 Jens Fleischer (Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab)
"Dragtkultur i byzantinsk billedkunst indtil 1453".

Frokostpause 12.00-13.30

13.30 Joan Hornby (Nationalmuseet)
"Dragter og andre magtsymboler i kejsertidens kinesiske dragter".

14.00 Annette Rathe & Lone Wriedt Sørensen (Institut for Arkæologi og Etnologi)
"Dragter som symbol i Middelhavsverdenen i Jernalderen".

Kaffepause 15.00-15.30

15.30 Inga Hägg (Schloss Gottorp, Schleswig)
"Härskarsymbolik i Birkadräkten".

16.00 Bjarne Kildegaard (Nationalmuseet)
"Nogle hovedlinjer i dragtforskningen og modeudviklingen set fra en Etnologisk synsvinkel".

16.30 Afslutning

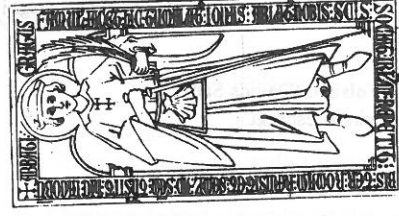
Laboratorium for folkesproglige middelalderstudier arrangerer hvert år, tredje mandag og tirsdag i november, et symposium eller seminar over to dage. Deltagerne i symposierne er forskere og andre med interesse i middelalderen.

Symposiet 1997 afholdes i Konsistoriums Mødelokale (se vedlagte plan). Konferencensprog: de nordiske sprog. Dr. Kraack taler på tysk, men forstår dansk.

Busserne P9 og 19 afgår fra Odense Banegårdscenar plads D mod Universitetet hvert tiende minut.
Overnatning: På Hotel Ansgar, Østre Stationsvej 32. tlf. 66119693 kan man i følge statsafale overnatte for 435 kr. pr. nat ved Odense Universitets arrangerer.
Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til: Middelalderlaboratoriet, Odense Universitet
Campusvej 55, 5230 Odense M., tlf. 65573210 (tirsdag 13-15)
eller ved henvendelse til Tore Nyberg tlf. 65572107

Arrangørgruppen for symposiet er: Tore Nyberg, Kurt Villads Jensen og Michael Harbsmeier

Pilgrimsrejser i middelalderen

Symposium 17. - 18. nov. 1997

I Konsistoriums Mødelokale
på Odense Universitet

Arrangør: Middelalderlaboratoriet, Odense Universitet.

..... Tilmelding til symposiet 17.-18. nov. 1997.
(Sendes til Middelalderlaboratoriet senest 4. nov. 1997.)

NAVN.....
ADRESSE.....
INSTITUTION.....
TILMELDINGSGEBYR - 200 kr. ---
STUDERENDE - 100 kr. ---
RECEPTION PÅ ODENSE RÅDHUS ---
MIDDAG (tirsdag aften) - 175 kr. ---
IALT ---kr.
Betalning pr. check til Middelalderlaboratoriet ---
eller på vedlagte girokort. (gironr. 97-656-16860) ---

Pilgrimsrejser i middelalderen

Program:

Mandag 17. nov.

Kl. 10.15: Velkomst.
Kl. 10.30-13: Første session: *Pilgrimsfærd ved stedfortræder.*
Kl. 10.30-11.15: Niels Knud Liebgott (Nationalmuseet, Kbh.): Stedfortræderes pilgrimsfærd i regnskabsmateriale og andre kilder.
Kl. 11.15-11.45: Kaffe
Kl. 11.45-12.30: Carsten Selch Jensen (Center for Historie, Odense Universitet): Stedfortrædende pilgrimsrejser i lybske testamenter.
Kl. 12.30-13: Diskussion.

Kl. 13-14: Frokost.

Kl. 14-16.30:

Anden session: *Fyrstelige og adelige pilgrimme i senmiddelalderen.*
Kl. 14-14.45: Poul Grønder Hansen (Nationalmuseet, Kbh.): Fyrsten som pilgrim.
Kl. 14.45-15.15: Kaffe.
Kl. 15.15-16: Detlev Kraack (Technische Universität, Berlin): Vergessene Spuren der spätmittelalterlichen Adelsreise auf dem Sinai und in der ägyptischen Wüste. Mitglieder der Familien Skinkel und Gyldenstjerne auf dem Weg ins Heilige Land.
Kl. 16-16.30: Diskussion.

Kl. 18.15
Kl. 19

Besøg hos Skt. Knud i Odense Domkirke.
Reception på Odense Rådhus.

Tirsdag 18. nov.

Kl. 9.30-12: Tredje session: *Pilgrimmes verdensbillede.*
Kl. 9.30-10.15: Dick Harrison (Historiska Institutionen, Lund): Medeltida runsbegrepp och pilgrimsfärder - en komplicerad historia.
Kl. 10.15-10.45: Kaffe
Kl. 10.45-11.30: Michael Harbsmeier (Center for Historie, Odense Universitet): Hjemme i diasporaen: om middelalderens jødiske rejselitteratur.
Kl. 11.30-12: Diskussion.

Kl. 12-13.30: Frokost.

Kl. 13.30-15.45: Fjerde session: *Pilgrimsrejser i Norden.*
Kl. 13.30-14.15: Christian Krötzel (Tammerfors Universitet, Finland): Pilgrimmers motiv och förväntningar och resans resultat.
Kl. 14.15-14.45: Jes Wienberg (Lunds Universitet): Valfartskirker i senmiddelalderens Danmark.
Kl. 14.45-15.15: Diskussion.
Kl. 15.15-15.45: Kaffe.

Kl. 15.45-17: Paneldiskussion og afslutning.
Kl. 18.30: Fælles middag for talere, værter og tilmeldte.

AARHUS UNIVERSITET

Institut for Forhistorisk Arkæologi · Middelalderarkæologi · Etnografi og Socialantropologi

Afdeling for
Middelalderarkæologi

MOESGÅRD

DK 8270 Højbjerg

Telefon 89 42 11 11

Telefax 86 27 23 78

Temadag på Moesgård

Skandinaviske hyer 950-1300

Fredag 7. november 1997 i foredragssalen

Kl. 10.00-12.00

Professor Else Roesdahl

Afdeling for Middelalderarkæologi, Aarhus Universitet:

Velkomst

Lektor Hans Krongaard Kristensen

Afdeling for Middelalderarkæologi, Aarhus Universitet:

Viborg

Museumsinspektør Ole Schjørring

Horsens Museum:

Danske hyer i tidlig middelalder

Kl. 12.00-13.00

Frokost

Kl. 13-16.00

Museichef Sten Tesch

Sigtuna Museum:

Sigtuna

Stipendiat Gitte Hansen,

Bryggens Museum, Bergen:

Bergen

Seniorforsker/adm. leder Axel Christophersen

NIKU, Trondheim:

Norske hyer i tidlig middelalder

Professor Hans Andersson

Medeltidsarkæologi, Lunds Universitet:

Urbaniseringen i Norden

Hans Krongaard Kristensen

21.5.97

UDGRAVNINGER OG UDS STILLINGER

HORSENS MUSEUM

Louby. Horsens Museum fortsatte i foråret arkæologiske undersøgelser af den nedlagte landsby Louby, beliggende nord for den nuværende Bygholm Sø. Undersøgelserne fandt sted i området vest og nordvest for den nedlagte sognekirke. Foruden det i efteråret udgravede område med et 15m langt hus lokaliseredes flere grøftforløb samt endnu et område med mange spor efter bebyggelse. I dette blev bl.a. udgravet et 10m langt hus med jordgravede vægstolper og en i sydsiden tilbygget ovn. Kirke og landsby synes nedlagt engang i 1300-tallet.

Middelalderudstilling. I august måned åbnede ny permanent middelalderudstilling på Horsens Museum. Udstillingen, der tager udgangspunkt i de sidste års byudgravninger, er åben tirsdag-søndag kl. 11-16.

Anne Bjerrekær

KØGE MUSEUM

Køges Bymidte. I forbindelse med renovering af gamle kloakker er der blandt andet fundet rester af en middelalderkælder (bygget af større flintesten) samt spor efter købstadens forsvarsværk fra middelalder og renaissance.

Ulla Fraes Rasmussen

KØBENHAVNS AMTSMUSEUMSRÅD

SØL 498. Sengeløse Præstegård. I juli udgravede fem studerende og 10 amatørarkæologer Sengeløse Præstegårds forhave vest for kirken. Her skal anlægges en parkeringsplads. Kun truede områder blev udgravet, så arealet blev opdelt i fem felter - ialt ca. 400m². En bygning (stensyld og gulvlag) fra ældre middelalder var delvist ødelagt af et stuehus fra 1700-tallet. Middelalderbygningen lå skævt i forhold til det vinkelrette system, som øvrige udgravede og kendte bygninger på matriklen passer ind i. Af fire (N-S-gående) grøfter parallelt med og tæt på recent matrikelskel mod vest, kan een dateres til ældre middelalder.

Henriette Rensbro & Ditlev L. Mahler

KØBENHAVNS BYMUSEUM

Nyholm. I forbindelse med, at Forsvarets Bygningstjeneste skal anlægge et nyt vejforløb på den sydligste del af Nyholm i et område, hvor der kort efter opfyldningen af denne del af Holmen o. 1780 opførtes en savmølle, undersøger Københavns Bymuseum området forud for anlægsarbejdet. Søgegrøfter har hidtil påvist pæle- og stenkonstruktioner. Undersøgelsen fortsætter de kommende uger.

Kirsten Eliasen

LOLLAND-FALSTERS STIFTMUSEUM

Ved **Opager, landet Sogn** i nærheden af Rødby Fjord undersøgte nationalmuseet (inspektør Vebæk) i 1943 en veludstyret kvindegrav fra vikingetid samt brandgrave fra yngre jernalder, fundet i forbindelse med dræning. I år skydes nyt dræn på Opagergårds jorder, på det sted, hvor den lokale tradition - ikke i overensstemmelse med sognebeskrivelseskortet - udpeger det gamle fundsted. Området er i øvrigt rigt på levn fra vikingetid/tidlig middelalder. I 1979 undersøgte LFS en boplads (østersøkeramik). derfor foretog Stiftsmuseet i august prøvegravning (Kristen Christensen daglig leder). Undersøgelsen viste, at der ikke er grund til yderligere udgravning i forbindelse med drænprojektet, og at sognebeskrivelsens stedoplysning må være korrekt.

Indtil 1. februar 1998 vises på Lolland-Falsters Stiftsmuseum særudstillingen "Vold og grav", som er blevet til i samarbejde mellem slesvigske og holstenske museer i Danmark og Tyskland: Haderslev Museum, Danevirkegården, Ditmarskens Museum, Ribes Vikinger og Oldenburg Museum.

Udstillingen fokuserer på forsvarsværker fra stenalder, jernalder og ikke mindst middelalder. To modeller i halv størrelse af snittet igennem Oldenburg volden er udstillingens markanteste genstande. På Lolland-Falsters Stiftsmuseum er udstillingen suppleret med genstandsfund og et lokalt afsnit om Homindespærringen, dens nye datering til 1100-årene, 1300-tallets Eriksvolde og ikke mindst den netop undersøgte Hejrede Vold - en af jernalderens folkevolde, som var den umiddelbare anledning til, at Museet viser udstillingen.

Karen Løkkegaard Poulsen

ODENSE BYS MUSEER

Tofttegård, Hjulby, Nyborg Landsogn. Prøvegravning i indtil ca. 0,5m tykt og flere tusind kvadratmeter stort kulturlag med fund fra yngre germanertid frem til middelalder. Under kulturlaget blev påvist stolpehuller, gruber og grubehuse fra sen vikingetid. I grubehusene fandtes slagge, fiske- og dyrekogler, jernredskaber (ildstål, knive, nøgle, fiskekrog, klinkslagge) og tenvægt, vævewægte, bronzesmelteklumper m.v. I kulturlaget fandtes endvidere bronzefibler fra yngre germanertid og vikingetid samt remender, spænder og seletøjsbeslag af bronze fra tidlig middelalder. Fra samme tid stammer en armbrøstbolt og en borgerkrigsmønt. En løsfundet bronzespore kan teoretisk set stamme fra det dansk-svenske sammenstød, som udspillede sig ved Hjulby i 1659.

Trods søgegrøfter på det jævne plateau omkring kulturlags-aflejringerne lykkedes det ikke at påvise langhuse. Derimod blev afdækket en grøft, som muligvis afgrænser de håndværks- og handelsaktiviteter, som afspejles i fundstoffet fra grubehus- og kulturlagsområdet. Den sene del af kulturlaget er samtidig med de tre langhuse, der tidligere er udgravet nær den nedlagte Hjulby Kirke, som også er prøvegravet i 1997 (jvf. indlag fra Jakob Tue Kristensen og Eskild Arentoft).

Susanne Clemmensen & Mogens Bo Henriksen

Nonnebakken i Odense. nedlægning af fjernvarmerør i et nyt tracé i Allégade gav mulighed for at følge et øst-vestgående snit igennem den sydligste del af

ringborgsanlægget Nonnebakken. Ved udgravningen, som forløb i tidsrummet 1.-19. september, blev den oprindeligt mindst 13m brede og i dag 3m dybe voldgrav påvist og delvist tømt. Nyere tids afgravninger i området har bevirket, at alle spor efter anlæggets vold på dette sted i dag er borte. Markante ændringer i undergrundsniveauet indikerer dog stadig rester af selve borgbanken.

Under optømning af voldgravens vestlige del fremkom på bunden en i egetræ forarbejdet padle eller "skudstage" til brødbagning. Denne formodes at stamme fra vikingeborgens funktionstid. En mulig dendrokronologisk datering af genstanden vil forhåbentlig kunne be- eller afkræfte formodningen.

Susanne Gram

KULTURHISTORISK MUSEUM RANDERS

Tjærby (KHM j. nr.0899). Ved en udvidet prøvegravning blev der fundet fundamentsgrøfter fra en ca. 9x24m stor stenkirke, omgivet af en næsten rektangulær kirkegård ca. 47x26m. Nord for kirkegården fandtes rester af en ældre gravplads/kirkegård på mindst 47x10m. Dens afgrænsning er ikke kendt. Mellem disse ældre grave fandtes en del stolpehuller fra et endnu ukendt anlæg. Den ældre gravplads/kirkegård skal udgraves i foråret 1998.

Brødregade 15 Randers (KHM j. nr.1101). Ved anlægsarbejde blev der i en lille udgravning fundet intakte kulturlag indtil 3,5m under terræn. Der blev fundet spor efter senmiddelalderlig bebyggelse, møddingslag, opfyldnings- og afretningslag samt et ikke nærmere defineret anlæg af brædder. Ældste lag var et opfyldningslag fra 1100-1200-tallet. Ældste anlæg var fra tiden 1200-1400.

Gråbrødre Kloster i Randers (KHM j. nr. 0884). Forud for byggearbejder foretoges en udgravning i klosterets østfløj. Det viste sig, at næsten intet var bevaret fra østfløjen - kun det nederste af fundamentet i vestvæggen. Derimod var der bevaret over 1m kulturlag fra tiden før østfløjen. Der blev fundet en vandledning af træ, bestående af halve, udhulede egetræstammer med ditto overdel. Vandledningen skal formodentlig dateres til 1200-1300-tallet, men vil blive dendrodateret. Endnu ældre, fra tiden før klostertiden, var en lille del af et garver- og kammagerværksted, med benaffald samt diverse affald fra garverivirksomhed. Her blev fundet et lille, udskåret dragehoved. Værkstedets stavvæg vil blive dendrodateret, men er antageligt fra 1100-tallet.

Inger Marie Hyldgård

ROSKILDE MUSEUM

Nye permanente udstillinger på Roskilde Museum. Efter flere års ombygning genåbner Roskilde Museums permanente udstilling **14. november 1997**. Udstillingsarealerne er blevet væsentligt udvidet, og museet kan nu formidle hele den lokale historie fra ældre stenalder til Roskildefestivalen. Middelalderudstillingen udgør et tyngdepunkt i forløbet, hvor størsteparten af det udstillede aldrig har været vist før.

Michael Andersen

Frådsten på Roskildeggen (ROM 1890). Frådsten var et vigtigt byggemateriale i Roskilde i 1000- og 1100-tallet. Størstedelen af byens kirker blev bygget af denne sten. Museet er i samarbejde med professor Erling Bondesen, Roskilde Universitetscenter, i færd med at kortlægge udbredelsen og kvaliteten af frådstensforekomsterne i Roskilde by. Undersøgelserne sker ved hjælp af borer og supplerende mindre udgravninger.

Hans Mikkelsen

SVENDBORG & OMEGNS MUSEUM

Finstrup og Hjulby Ødekirkegårde. Antropologisk database på Odense Universitet (ADBOU), Odense Bys Museer og Svendborg & Omegns Museum har prøvegravet de nedlagte middelalderlige kirkegårde i henholdsvis Finstrup og Hjulby for at kunne vurdere skeletmaterialets egnethed for osteologiske og demografiske undersøgelser (se Nyhedsbrev nr. 32).

I Finstrup blev der anlagt 5 søgegrøfter. 8 grave udgravedes helt eller delvist. Heraf indeholdt fire bevarede begravelser. Ved to af gravene med manglende begravelser tyder forfoldene på, at personen er genbegravet. De to bedst bevarede skeletter fremviste begge anomalier. Gravintensiteten var lav, hvilket ikke udelukkende kan skyldes terrænreguleringer og dårlige bevaringsforhold. Der kunne ikke påvises nogen kirkegårdsafgrænsning i Finstrup. Resultaterne antyder, at særlige forhold gør sig gældende i Finstrup. Man har bl.a. hæftet sig ved en lokal men udokumenteret tradition for, at kirken var valfartskirke.

I Hjulby kendtes kirkegårdsdiget og kirkegårdens omfang fra tidligere undersøgelser. Der anlagdes fire søgegrøfter. Kirken har ud fra undersøgelserne bestået af skib og kor samt, måske, vesttårn. Seks begravelser undersøgte helt eller delvist, heraf to med plankesatte sider. Af fund fremkom et brudstykke af et guldbelagt beslag fra en bog eller lignende. Trods overpløjning var begravelserne stort set velbevarede, mens kirkens fundamenter, der ligger højt, tydeligvis var under nedbrydning.

På baggrund af prøveundersøgelserne besluttedes det at fortsætte samarbejdet mellem de tre institutioner omkring Hjulby kirkegård med henblik på den planlagte udgravning i 1999.

Eskild Arentoft & Jakob Tue Kristensen

RIKSANTIKVARIEÄMBETET, UV SYD, LUND

Rya landsby vid Helsingborg. Inför omläggning av vägar i samband med bygget av nya Väst kustbanan har under sommaren 1997 en undersökning av delar av Rya medeltida landsby, med intilliggande lämningar efter boplatser från bronsålder och järnålder, genomförts. Rya är inte en kyrkby, men har möjligen haft ett kapell, att döma av åkernamnet kapellstycket. Där finns också en mölla med äldsta skriftliga belägg från 1515. Landsbyns södra del tycks ha utgjort en ursprunglig större gård. Dess norra del är en hårt reglerad radby. Huvuddelen av gårdarna var under 1700-talet utsocknes frälse. Mycket tyder alltså på en högmedeltid (ca. 1200-tal), men det är tveksamt om den kan föras tillbaka längre än så.

Mats Mogren

BED OG ARBEJD

Moesgård Museum 30. AUG 1997-4. JAN. 1998

-EN UDS STILLING OM LIVET I DE ØSTJYSKE KLOSTRE

Udstillingen fortæller om de østjyske klostre og det liv, der foregik i dem gennem mere end 400 år, fra slutningen af 1000-tallet til 1530'erne.

De internationale klosterordener vandt fodfæste her i landet, efter at kristendommen var kommet til Danmark i den sene vikingetid. Klostre blev naturligt centrum for det fromme liv, men fik også stor betydning for det omgivende samfund. De indførte ny teknologi: teglstensbyggeri, vandmøller og mere rationel landbrugsdrift. De producerede bøger, startede de første skoler og tog sig af de syge. Ved reformationens indførelse i 1536 blev klostrene nedlagt.

Østjylland er det område i Danmark, hvor der gennem middelalderen opførtes flest klostre. Klosterkirken i Veng er fra omkring 1100. Det tilhørende kloster, der blev nedlagt i 1165, er det ældste kendte kloster i Danmark. Karmeliterklostret i Århus, hvoraf der kun står en tomt tilbage, er et af de yngste, bygget i 1480'erne.

Vores viden om dagliglivet i de østjyske klostre er først og fremmest baseret på fund fra de arkæologiske udgravninger. Andre ting har været så værdifulde, at der er blevet taget specielt vare på dem, siden klostrene blev nedlagt. Det gælder for en lang række håndskrifter, bl.a. Øm Klosters Krønike, der giver den bedste skildring af livet i et dansk kloster, for mere bekvemt kirkeinventar, der stadig er i brug, og for to prægtige messehageler fra det tidligere dominikanerkloster ved Vor Frue Kirke i Århus.

I udstillingen indgår endvidere rekonstruktioner af de forskellige klosterordeners traditionelle munke- og nonnedragt og modeller af forskellige klosteranlæg.

Vi har gennemgået tilgængelige internationale (udenlandske) tidsskrifter på Moesgaard og gengiver her relevante indholdsfortegnelser i kopi. Savner man tidligere medtagne tidsskrifter, kan det enten skyldes, at de endnu ikke er udkommet, eller at vi ikke har skønnet at de indeholdt relevante artikler.

Burgen und Schlösser

ZEITSCHRIFT DER
DEUTSCHEN BURGENVEREINIGUNG E.V.
FÜR BURGENKUNDE UND DENKMALPFLEGE

IN NACHFOLGE DER ZEITSCHRIFT
FÜR BURGENKUNDE UND BAUKUNST
„DER BURGWART“, GRGRÜNDET 1899

38. Jahrgang, Heft 1997/I

BRAUBACH/RHEIN

INHALT DES HEFTES 1997/I

Editorial

Hartmut Hofrichter

3

Cornelia Baumann-Oelwein
Ein Herzogtum und viele Kronen:
Coburg in Bayern und Europa

43

Aufsätze/Beiträge

Hans-Christoph Dittscheid
Sanierung im Interessenkonflikt zwischen
Denkmalpflege und Museum:
Schloß Wilhelmshöhe in Kassel

4

Martina Holdorf
Ein Schloß entsteht ...
Von Jülich im Rheinland bis Horst in Westfalen

44

Joachim Zeune/Mike Dunn/Peter Dresen
Abenberg und Cadolzburg – zwei Hohenzollern-
burgen

16

**Baudenkmäler gefährdet –
Baudenkmäler gerettet**

Thomas Leibrecht
Baden-Württemberg

45

Walther-Gerd Fleck
Burgenporträt: Burg Liebenstein,
Gemeinde Neckarwestheim. Kreis Heilbronn

27

Cornelia Baumann-Oelwein
Bayern

47

Thomas Leibrecht
Berlin und Brandenburg

48

Berichte

Gabriele Nina Bode/Michael Losse
Förderverein „Burg Freienfels e.V.“
kauft Burg vom Land Hessen

37

Michael Losse/Gabriele Nina Bode
Hessen

49

Barbara Schöck-Werner
Dr. Karl Graf von Schönborn-Wiesentheid
wurde der Karl-Friedrich-Schinkel-Ring verliehen

39

Thomas Leibrecht
Mecklenburg-Vorpommern

51

Gabriele Nina Bode
Niedersachsen

52

Gerlinde Volland
Die Burg, die Stadt und die Dichterin.
Meersburg am Bodensee: Auf den Spuren
von Annette von Droste-Hülshoff

40

Michael Losse
Nordrhein-Westfalen (Bereich Rheinland)

52

Martina Holdorf
Das Annette von Droste-Hülshoff-Jubiläum 1997

41

Matthias Rasch
Nordrhein-Westfalen (Bereich Westfalen-Lippe)

53

Rheinland-Pfalz
Sachsen

54

Sachsen-Anhalt

55

Ausstellungen

Jörg-Wolfgang Herzog
Ritter, Burgen und Dörfer. Der Tod des letzten
Schlüsselbergers

42

Heiko Laß
Thüringen

55

Cornelia Baumann-Oelwein
Glanzzeit der Götter. Kunst und Kultur am
Schleswiger Hof 1544–1713

43

Rezensionen

56

LUND ARCHAEOLOGICAL REVIEW

Contents

- 7 Eva Andersson: Invisible Handicrafts. The General Picture of Textile and Skin Crafts in Scandinavian Surveys
- 21 Magnus Elfwendahl: Postmedieval Pottery in Sweden. Some Notes on Local Red Earthenwares
- 35 Björn Magnusson Staaf, Gunhild Eriksdotter and Stefan Larsson: The Street as Monument
- 53 Pål Nicklasson: Theory for the Sake of Theory. Or Towards a Narrativistic Archaeology
- 65 Lena Nilsson: The Bones from Hindby Votive Fen. Delicate Problems of Interpretation
- 75 Elisabeth Rudebeck: From Mental Progress to the Domestication of the Self. A Voyage through "the Origins of Agriculture"
- 89 Berta Sjöernquist: Uppåkra, a Central Place in Skåne during the Iron Age
- 123 Björn Tägtström: Is Conservation Possible? A Proposal for a Procedure and Method for Handling, Conserving, and Storing Iron Finds

META

medeltidsarkeologisk tidskrift

INNEHÅLL 1997:2

1	Redaktionellt
3	Ronnie Carlsson Ålands kyrkor - en kritisk recension
14	Axel Christophersen "...og han sat der lenge og vakta landet..." Momenter til en diskusjon om Konghelle i middelalderen
33	Els Roesdahl Dansk middelalder-arkæologi - nu og fremover. Tilrædelsesforelæsning Aarhus Universitet 11. april 1996
48	Jes Wienberg Arkæologin, sproget og samfundet
61	Mats Mogren Hallström, forntiden, samtiden - och medeltiden

Norwegian Archaeological Review

Vol. 30, No. 1, 1997

Contents

DISCUSSIONS

Arne Johan Nærøy: <i>Spatial Patterns in Intra-Site Analysis - an Interpretative Perspective</i>	1
B. Bender: <i>Comments</i>	10
Ingrid Fuglestad: <i>Comments</i>	11
Bjørnar Olsen: <i>Comments</i>	14
Arne Johan Nærøy: <i>Reply to Comments</i>	16

ARTICLES

G. A. Clark: <i>The Middle-Upper Paleolithic Transition in Europe: An American Perspective</i>	25
Ellen Hambleton and Peter Rowley-Conwy: <i>The Medieval Reindeer Economy at Gæccevaj'njar'ga 244 B in the Varanger Fjord, North Norway</i>	55

REVIEW ARTICLE

Lynn Meskell: <i>The Prehistory of Sex: Four Million Years of Human Sexual Culture</i> . By Timothy Taylor	71
--	----

REVIEWS

Peter Rowley-Conwy: <i>Humans at the End of the Ice Age. The Archaeology of the Pleistocene-Holocene Transition</i> . By L. G. Straus, B. V. Eriksen, J. M. Erlandson & D. R. Yesner	75
Helene Whittaker: <i>Islands in Time. Island Sociogeography and Mediterranean Prehistory</i> . By Mark Patton	76

INDEX 1996, VOL. 29	79
---------------------------	----

ADRESSER PÅ LEDIGE KANDIDATER

Listen omfatter kandidater med hovedfag i middelalder-arkæologi, der er interesseret i løst arbejde. Listen ajourføres en gang årligt eller efter aftale. Det kan medføre at ændringer vedrørende ansættelsesforhold eller adresse ikke er registreret.

Lis Andersen; Sortebrødregade 5,1; 6760 Ribe

Birka R. Bitsch; Tårnvej 2; 8260 Viby J
Tlf.: 86-148409

Ann Bodilsen; Søparken 34; 7500 Holstebro
Tlf.: 97-404589

Jakob Tue Christensen; Ajstrup Strandvej 65; 8340 Mallingsø
Tlf.: 86930055

Hanne Dahlerup Koch; Reberbanegade 23 3. tv.; 2300 København S
Tlf.: 32-971632

Kirstin Eliassen; Ægirsgade 71 4. th.; 2200 København N.
Tlf.: 31-858919

Tenna R. Kristensen; Rebslagergade 3 st.; 6400 Sønderborg
Tlf.: 74-426756

Hans Mikkelsen; Sverigesvej 5; 5500 Middelfart
Tlf.: 64-410569

Turi Thomsen; Fuglsangvej 97; 8500 Grenå
Tlf.: 86-327914

Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson; Vandkunsten 6, 4.sal. th; 1467 København K
Tlf.: 33-147727

SIDAHs Jobformidling

Heidi-Maria Møller Nielsen (telefonsvarer): 86-272117

Marianne G. Krogh: 86-187156

Preben Grube: 86-123289

